

Øystein Morten
oystein.morten@gmail.com

Vår ref.: 2012/161 Dato: 03.10.2012

Henvendelse om prosjektet ”Jakten på Olav den hellige”

Fakta

Henvender er forfatter/Cand. Philol. Øystein Morten. Det er lagt opp til et samarbeid med Institutt for medisinske basalfag, Anatomisk institutt UiO v/Per Holck og Biologisk institutt UiO v/Maja Krzewinska.

Søker ønsker å ta ut mikroskopisk beinprøve fra en hodeskalle som kan være en levning etter Sigurd Jorsalfare. Hodeskallen ble i sin tid fjernet fra sin grav i St. Hallvards-kirken på 1600-tallet, og ble i 1957 innsatt i veggen på Akershus festning. Per Holck tok ifølge søker ut hodeskallen i 1982 og undersøkte denne med datidens teknologi. Konklusjonen til Holck etter undersøkelse i 1982 var: ”Det er således vel tenkelig at den hodeskallen som ble fjernet fra Hallvardskirkens mur i 1656 og som nå er gravlagt på Akershus slott, virkelig har tilhørt kong Sigurd Jorsalfare.”

Nå ønsker prosjektets deltakere å ta ut en prøve for å gjøre en strontiumundersøkelse, en 14C-analyse samt en DNA-analyse. Hensikten med prøvetakningen er å gi en absolutt identifisering av hodeskallen: Har denne virkelig tilhørt Sigurd Jorsalfare?

Ifølge den oversendte dokumentasjon er overnevnte problemstilling bare en del av et annet prosjekt, ”Jakten på Olav den Hellige”. Det refereres til en pågående undersøkelse av et relikviebein, antatt å ha tilhørt Olav den Hellige som døde i slaget på Stiklestad i 1030. Dette beinet er nå i den Katolske Kirke i Norges eie og befinner seg i St.Olavs kirke i Oslo. Den pågående undersøkelsen av dette beinet har slik det fremkommer i prosjektbeskrivelsen ikke resultert i data som med sikkerhet kan fastslå at relikviebeinet stammer fra Olav den Hellige. Det foreligger altså ingen klare indikasjoner på at relikviebeinet kan knyttes til Olav den Hellige.

Søker argumenterer derfor for at det er gjennom analyser av hodeskallen som kan tilhøre Sigurd Jorsalfare at det vil være mulig å gi en absolutt identifikasjon av relikviebeinet som tilhørende Olav den Hellige. Denne tesen bygger Øystein Morten på sagatekster som sier at Olav den Hellige og Sigurd Jorsalfare har felles opphav og i en direkte mannlig linje nedstammer fra Harald Hårfagre.

Morten er kjent med at det er stor skepsis til riktigheten av påståtte slektsrelasjoner, slik de fremkommer i kongesagaene. Skepsisen bunner i at påstander om

slektskapsrelasjoner eller nedstamming fra Harald Hårfagre var politisk opportunt fordi det gav automatisk arverett til kongemakten i Norge i vikingtid/middelalder. Morten sier at et DNA-treff mellom relikviebeinet og hodeskallen vil kunne avslutte overnevnte debatt om slektskapsforholdet; på den annen side, som han sier, ”vil ikke manglende treff falsifisere noen av teoriene”.

Vurdering

For ethvert forskningsprosjekt som inkluderer destruksjon av sjeldent materiale, bør en forskningsetisk vurdering inkludere en avveining mellom materialets verdi og sannsynligheten for at verdifulle resultater oppnås gjennom prosjektet.

Det er særlig to dimensjoner ved prosjektets design som til sammen gjør det meget tvilsomt om et verdifullt resultat kan oppnås i dette tilfellet.

(1) Ifølge den oversendte dokumentasjonen vil prosjektet gi sikre svar på tre uavklarte spørsmål:

- Skinnebenets ekthet—tilhørte det Olav den hellige?
- Hodeskallens ekthet—stammer den fra Sigurd Jorsalfare?
- Relasjonen mellom Olav den hellige og Sigurd Jorsalfare—er slektskapet mellom de to som skissert?

Prosjektet hviler imidlertid på et premiss om at man allerede har svar på minst to av disse spørsmålene. Skinnebenets ekthet kan ikke fastslås uten at man vet at hodeskallen er ekte og at den antatte slektskapsrelasjonen mellom Olav den hellige og Sigurd Jorsalfare er reell. Hodeskallens ekthet kan ikke fastslås uten at man vet at skinnebenet er ekte og at den antatte slektskapsrelasjonen mellom Olav den hellige og Sigurd Jorsalfare er reell. Mye av prosjektet hviler dermed på en logisk sirkelslutning og vil derfor i begrenset grad være egnet til å avklare de spørsmål det er ment å avklare.

(2) Det er sterk grunn til å tvile på om den skisserte vitenskapelige metoden kan besvare prosjektets problemstillinger: Den metoden som skisseres for å hente ut DNA fra det mannlige arvestoffet er per idag fortsatt å regne som eksperimentell. Den presenteres også i henvendelsen som meget usikker og krevende, og det henvises endog til et tidligere mislykket forsøk foretatt av eksperter.

Disse to usikkerhetsdimensjonene til sammen gjør destruktive inngrep på sjeldent materiale forskningsetisk uansvarlig.

I tillegg kommer følgende fem hensyn, som også må innfris for at en gjennomføring skulle være forsvarlig.

(3) Hele finansieringen for prosjektet måtte vært sikret før det ble igangsatt.

(4) Nødvendig ekspertise for å gjennomføre de kritiske analysene måtte vært på plass.

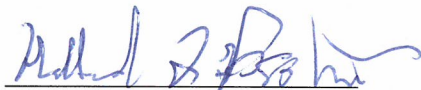
(5) Prosjektet måtte være gjennomførbart i henhold til tidsrammen. I dette tilfellet skal prøvetaking og analyse gjennomføres innen få uker uten at finansiering eller ekspertise synes å være på plass.

(6) De nødvendige resultater mht skinnebenets DNA, som det allerede er tatt prøver av, måtte vært oppnådd før man gikk igang med ytterligere destruktive inngrep på hodeskallen.

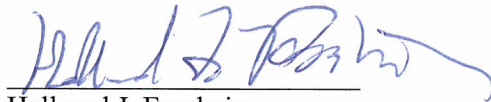
(7) Konklusjonene fra C14-dateringene som allerede er foretatt, måtte vært eksplisitt integrert i det øvrige opplegget.

Utvalget ønsker å bemerke at det er fremkommet bekymring for at oppbevaringsforholdene på Akershus er ugunstige. Prosjektet ville gitt mulighet til å sjekke skallens tilstand. Utvalget deler denne bekymringen, men må likevel—særlig på grunnlag av innsigelsene (1) og (2), sett i lys av materialets sjeldenhet—fraråde at prosjektet gjennomføres slik det blir presentert i henvendelsen.

På vegne av Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger,

Anne Karin Hufthammer

Utvalgsleder Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning ved bruk av menneskelige levninger

Hallvard J. Fossheim

Sekretariatsleder NESH/Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning ved bruk av menneskelige levninger

Kopi: Per Holck (per.holck@medisin.uio.no)